

Akademik Literatürde Aktivizm ve Kadın: İletişim ve Halkla İlişkiler Bağlamında Bibliyometrik Bir Yaklaşım*

Activism and Women in Academic Literature: A Bibliometric Approach within the Context of Communication and Public Relations

ÖZET

Toplumların tarihinde yer bulan hak mücadelelerinde aktivizm ve aktivistlerin önemli rol oynadığı çok sayıda örnek bulunmaktadır. Kadın hakları da bu durumdan bağımsız değildir. Aktivist hareketlerin çıkış noktası bazen kadın hakları olmuş, bazen de kadınlar aktivist eylemlerin öncüsü rolünü üstlenmişlerdir. Bu nedenle “kadın ve aktivizm” konusu pek çok akademik disiplinin ilgisini çekmiştir.

İletişim yönetimi olarak halkla ilişkiler toplumsal sorunlarla ilgili farkındalığın oluşturulması, tutum ve davranışların pekiştirilmesi ve değiştirilmesi bağlamında stratejik bir role sahiptir. Bu nedenle aktivizm ile halkla ilişkiler pratikleri arasında bir yakınlaşmadan söz edilebilir. Çünkü aktivist eylemler, kamu politikalarını etkilemeye yönelik halkla ilişkilerin önemli bir bileşeni olabileceği gibi aktivizmin de halkla ilişkiler yöntemlerinden yararlandığı söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı, iletişim ve halkla ilişkiler alanında yapılan çalışmalar kapsamında “kadın ve aktivizm” konusunun ne ölçüde yer bulduğunu anlamaktır. Bir başka deyişle; çalışma, “kadın ve aktivizm” i ele alan akademik çalışmaların iletişim ve halkla ilişkiler literatürü bağlamında sayısal analizine odaklanmaktadır. Bu amaçla araştırmada; iletişim ve halkla ilişkiler yazınında kadın ve aktivizm konusunun ele alındığı çalışmaların, yıllara, ülkelere, atıflara ve anahtar sözcüklere göre dağılımları incelenmektedir. Araştırma Web Of Science verileri ile 1999-2024 tarihleri arasında iletişim kategorisinde yapılan yayınlar bağlamında 28 mart 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Activism ve women sözcüklerinin birlikte yer aldığı çalışmalarla ilgili olarak yapılan analiz sonucu tüm alanlarda (All Fields) toplam 6448 çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların 446’sı iletişim (communication) kategorisindedir. 8 halkla ilişkiler dergisinde ise toplam 15 yayın bulunmaktadır. İletişim kategorisinde bulunan çalışmaların ülkelere göre dağılımı ise 200 Amerika Birleşik Devletleri, 36 çalışma İngiltere, 36 İspanya, 32 Kanada, 29 Avusturalya olarak sıralanmaktadır. 446 çalışmanın 421’inin dili ise İngilizcedir.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, İletişim, Aktivizm, Kadın, Bibliyometrik Analiz.

ABSTRACT

There are many examples in the history of societies where activism and activists have played an important role in the fight for rights. Women's rights are not free from this situation. Sometimes women's rights have been the origin of activist movements, at other times women have played the role of leaders of activist actions. For this reason, the topic of "women and activism" has drawn the attention of many academic disciplines. Public relations as communication management has a strategic role in building awareness about social problems, strengthening and changing attitudes and behaviors. In this context, there is a convergence between activism and public relations practices. Because activist actions can be an important component of public relations to shape public policies, and activism can be said to benefit from public relations methods.

The aim of this study is to understand the coverage of "women and activism" in communication and public relations studies. In other words, the study focuses on the quantitative analysis of academic studies on "women and activism" in the context of communication and public relations literature. For this purpose, this study examines the distribution of studies on women and activism in the communication and public relations literature according to years, countries, citations and keywords.

The research was conducted on March 28, 2024 in the context of publications in the communication category between 1999-2024 with Web Of Science data. As a result of the analysis of the studies that include the words activism and woman together, a total of 6448 studies were found in all fields. 446 of these studies are in the communication category. A total of 15 publications were in 8 public relations journals. The studies in the communication category are as follows: 200 from the United States of America, 36 from the United Kingdom, 36 from Spain, 32 from Canada, and 29 from Australia. 421 of the 446 studies were in English.

Keywords: Public Relations, Communication, Activism, Activist, Women, Bibliometric Analysis

Filiz Balta Peltekoğlu ¹
Emel Demir Askeroğlu ²

How to Cite This Article

Balta Peltekoğlu, F. & Demir, Askeroğlu, E. (2025). “Akademik Literatürde Aktivizm ve Kadın: İletişim ve Halkla İlişkiler Bağlamında Bibliyometrik Bir Yaklaşım” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:11; pp: 2129-2142. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17755820>

Arrival: 02 October 2025

Published: 28 November 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma I. Uluslararası Görsel İşitsel Kültürde Kadın Sempozyumu’nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Profesör, Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0001-6667-1737

² Doçent, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Çerkezköy Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık, Tekirdağ, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3953-5734

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu sözlüğü aktivizmi, etkinsilik (Türkçe Sözlük, 1969) olarak tanımlamaktadır. Etkinsilik ise; “Toplumsal veya politik değişim meydana getirmek, belirli sorunlara dikkat çekmek için özel amaçlı etkinlik gerçekleştirme”, “İnsan hayatı ve düşüncesinde başlıca gerçekliğin etki ve eylem olduğunu öne süren öğreti ve dünya görüşü olarak tanımlanmakta (TDK Sözlükleri, 2024), Fransızcadan gelen aktivist (activiste) sözcüğü ise etkinsi olarak açıklanmaktadır. Etkinci, etkinliği veya etkinsiliği kendisine usul edinen olarak ifade edilmektedir (Türkçe Sözlük,1969). Sriramesh ve Vercic’e göre aktivizm siyasi sistem ve gelişmişlik düzeyi ile ilişkili olup, aktivizm sadece çoğulcu siyasal sistemlerde tolere edilebilir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda insanların bir sonraki öğrenlerini kazanmak için mücadele etmek zorunda olmaları, aktivizmle olan ilişkilerinde belirleyici rol oynar (Sriramesh ve Vercic, 2003). Bu yaklaşımla çoğulcu demokrasilerin aktivizme daha geniş pratik alanı sunduğu, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin ise diğer toplumsal sorunlarla ilgili farkındalığın yüksek olmasına zemin hazırlayacağı söylenebilir. Bir başka deyişle söz konusu yaklaşım bağlamında gündelik yaşam kaygılarından görece uzaklaşabilenlerin çevre duyarlılığı, hayvan hakları, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği vb. sorunlarla mücadele etme gücüne sahip oldukları ifade edilebilir. Toplumların tarihinde kadın sorunlarına yönelik aktivizm örneklerinden söz edilebileceği gibi aktivist kadınların öncü olduğu aktivist eylemlerden de söz edilebilir. Gerek aktivizm gerekse halkla ilişkiler konusunda kamu politikalarını etkilemeye yönelik örneklerin pek çoğu özellikle yöntemler açısından, aktivizmi ve iletişim yönetimini birbirine yaklaştırmaktadır.

Çoğunlukla bir toplumun duyuş ve düşünüş birliğini sağlayan değerlerin tümü olarak tanımlanan kültürü (Hançerlioğlu, 1982) etkileyen gelenekler, din, dil, değerler ve hukuk sistemi ekseninde ele alınan temel unsurların etkisiyle toplumsal kabule ulaşan tutum ve davranışlar, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olabilmesi için çoğu zaman erkeklerin hak kazanımlarının üzerinden süre geçmesini gerektirmiştir. Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra başta Medeni Kanunun kabulüyle (17 Şubat 1926) olmak üzere erkeklerle eşit hukuksal haklara sahip olma konusunda önemli yol alan Türk kadınına ilişkin rakamlar, günümüzde dahi dikkat çekici niteliktedir. OECD ülkeleri arasında en fazla şiddete maruz kalan kadınların Türkiye’de yaşayan kadınlar olduğu görülmektedir. OECD ülkeleri arasında kadına erkek şiddetinin en düşük olduğu ülke yüzde 2 ile Kanada iken, Türkiye %38 oranla kadınların en fazla şiddete maruz kaldığı OECD ülkesi olarak birincisi sırada yer almaktadır. Türkiye’yi, %37,4 oranıyla Kolombiya, %36 oranla Kosta Rika takip etmektedir (Türkiye Raporu, 2022). Dünya Ekonomik Formu cinsiyet eşitsizliği 2023 raporuna göre ise Türkiye 146 ülke arasında 124.sırada yer almaktadır.

Türkiye eğitim alanında eşitlikte ise 99’uncu, siyaset alanında güç açısından 118’inci, sağlık alanında ise dünyada 100’üncü sırada yer almaktadır (Rudawnet, 2023). TÜİK verilerine göre kadınların iş yaşamına katılımları kadınların eğitim düzeyi ile yakından ilişkili olup, eğitim düzeyi yükseldikçe kadın işgücüne daha fazla katılmaktadır. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılma oranı %13,9, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılma oranı %27,1, lise mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %36,1, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %43,0 iken, yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %68,8 olduğu görülmektedir. Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre 2022 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun %47,5 olan istihdam oranı kadınlarda %30,4’dür. (TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2023). Türkiye’de kadının eğitim, istihdam, iş gücüne katılım oranlarına ilişkin mevcut rakamlar veri olmanın ötesinde kadınların sadece hak kazanımı için değil, kazanılmış hakların içselleştirilmesi açısından da farkındalığın önemli olduğunu ortaya koyar niteliktedir. İletişim stratejisinin bir bileşeni olarak aktivizm ile iletişim yönetiminin yöntemlerinden yararlanan aktivist eylemlerin, kadın sorunu konusunda farkındalık oluşturma, edinilen kazanımlar konusunda toplumsal bilinç geliştirme, kamu politikalarına etki etme gibi konular açısından katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu yaklaşımla kadın ve aktivizm konusu, diğer disiplinlerin olduğu gibi iletişim ve halkla ilişkiler disiplinlerinin de ilgi alanında olmalıdır. Aktivizm ve kadın ilişkisinin iletişim ve halkla ilişkiler literatüründe ne ölçüde yer bulduğunun belirlenmesi, söz konusu etkileşimden yararlanılma düzeyinin açıklığa kavuşturulması bu açıdan da önemlidir.

Çalışmada Bibliyometrik analiz yöntemiyle kadın ve aktivizm konusunda iletişim ve halkla ilişkiler alanında yapılan çalışmaların haritasının çıkarılması amaçlanmaktadır. Çünkü bibliyometrik analiz herhangi bir konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalara ilişkin sayısallaştırma olanağı sağlayarak, herhangi bir konu ya da kavramla ilgili farkındalık düzeyi konusunda rakamsal veriler elde edilmesine katkıda bulunur. Bibliyometrik analizler bir yandan alandaki boşluğu ortaya koyarken, diğer taraftan yapılan çalışmalara erişim konusunda da yol gösterici nitelik üstlenir ve gelecekte yapılacak araştırmaların yönüne ışık tutar.

AKTİVİZM, KADIN VE İLETİŞİM YÖNETİMİ

Hançerlioğlu’na göre “Toplum, insan eylemleriyle gelişir. Toplumun gelişme yasaları, insan eylemleriyle oluşur. Eylem ise etkide bulunmak için çaba harcamadır, insanın ortaya koyduğu bilinçli ve amaçlı etkidir. Goethe Faust

oyununda “başlangıç eylemdi” der. Nitekim insan eylemsel çabasıyla doğayı değiştirmiş, doğayı değiştirirken aynı zamanda kendisini de değiştirmiştir.” (Hançerlioğlu, 1982). Hançerlioğlu’na göre aktif etkin olandır, başkasına etki yapabildir ve bu anlamda edilgin eylemin karşıtıdır (Hançerlioğlu, 1982) Etkincilik yani aktivizmin (TDK) itici gücü ise aktif olandır, yani aktivisttir. Bu yaklaşımla değişimi isteyenler, değişimin eylemle gerçekleşeceğini bilenlerdir.

“Aktivizmin genellikle bir toplumun üyeleri tarafından sorunlu görülen durumlarda ortaya çıktığı söylenebilir” (Yılmaz Sert, 2012). İnsanlık tarihinde temelinde özgürlük, bağımsızlık olan pek çok aktivist eylem yer alır. Kadın aktivistlerin yer aldığı ya da kadınların özgürlüğü/bağımsızlığı için gerçekleştirilen aktivist eylemler de bundan bağımsız değildir.

ABD’nin toplumsal tarihinde insan hakları aktivisti Martin Luther King ve onun barışçı direnme eylemlerine verdiği desteği konu alan pek çok örnek bulunmaktadır. 1963 yılında Dr. Martin Luther King önderliğinde Amerika’nın çeşitli bölgelerinden 100.000’i beyaz olmak üzere 200.000 kişinin katılımıyla gerçekleşen ünlü “Washington Yürüyüşü”, King’in özgürlük ve eşitlik çağrısı olarak önemini tarih boyunca korumuş olan “I have a Dream” başlıklı konuşması dünya çapında ses getirmiştir. Rosa Park’ın otobüste oturarak direnmesi ise siyah-beyaz mücadelesinin önemli sembollerinden biridir. Şoföre karşı direnci 1 ay hapis ve para cezasıyla sonuçlansa da Rosa Park’ın tarihi değiştirecek bir kadın aktivist olarak anılmasının nedeni olmuştur. 1 Aralık 1955 tarihinde Montgomery’de beyazlara ayrılan ilk dört sırada yer alan koltuğa oturan Rosa Park’ın şoförün yaptığı uyarıya kulak asmayarak oturmaya devam etmesi, boykotların, grevlerin ve pasif direnme eylemlerinin fitilini ateşlemiş, siyahlara kapalı tutulan kamusal alanlara kimseyi sokmamak (picketing), oturma grevleri gibi eylemler sonunda otobüslerde zenci - beyaz ayrımı kaldırılmıştır (Alexander ve Karamustafaoğlu, 1968).

Köleliğin içine doğan Amerikalı aktivist Frederic Douglass ise ve kölelik karşı mücadelelerinin yanında kadın haklarının da savunucusu olmuş ve 1848’de New York Seneca Falls’ta düzenlenen Kadın Hakları Kongresi’ne katılmıştır. Douglass’ın kadın haklarına verdiği güçlü destek Victoria Woodhull’un 1872’de Eşit Haklar Partisi’nin başkanlık adaylığı için onu önermesine yol açmış, böylece ilk kez bir Afrikalı Amerikalı başkanlık oy pusulasında yer almıştır. Douglass, İç Savaş’tan sonra Freedman’s Savings Bank’ın başkanlığı, Haiti Cumhuriyeti’nin başkonsolosluğu gibi önemli pozisyonlarda bulunmuştur (Social justice activists, 2024). Kadınların toplumsal eşitlik mücadelesinde önemli yeri olan Sufrajat hareketinin eylemleri çok sancılı olsa da sonunda, önce 30 yaş üzerinde mülk sahibi kadınlar, 1928 yılında ise 21 yaşın üzerinde tüm kadınlar oy kullanma hakkına sahip olmuştur. 1906 yılında anne ve kız süfrajat Emmeline ve Christabel Pankhurst tarafından 1903 yılında kurulan Kadınların Sosyal ve Politik Birliği’ne (WSPU) katılan Emily Davison 1913 Epsom Derbisi sırasında yarış pistine girip Kral V. George’un atına Sufrajat bayrağını takmak istemiş ancak at dörtlüye giderken ona çarpmış ve yaşamını yitirmiştir. Davison, Sufrajat hareketinin sembolü haline gelmiştir. 1909 yılında dört kez, 1910 yılında iki kez tutuklanan, açlık grevi yapması üzerine serbest bırakılan Emily Davison, tarihe kadınların oy hakkı için mücadele eden ve şehit olan İngiliz aktivist olarak geçmiş, cenazesinde binlerce kişi yürümüştür (Kuiper, 2024).

Çoğu zaman aktivist eylemler, demokratik ülkelerde iktidara yönelik talepleri ifade etme biçimi, kamu politikaları üzerinde baskı oluşturma yöntemi olmuştur. Protesto yürüyüşleri, oturma eylemleri, Sufrajat’lerde olduğu gibi açlık grevleri gibi aktivist eylemler, iktidar üzerinde baskı yaratan, kamuoyu farkındalığını arttıran iletişim bileşeni rolünü oynamıştır. Bir başka deyişle toplumların tarihi insanlığın gelişimi açısından demokratik hak mücadelelerinin dönüm noktası olan pek çok aktivist eylemi barındırmaktadır.

Aktivizm halkla ilişkiler yöntemlerinden yararlanırken, aktivist hareketler kamu politikalarını etkilemeyi amaçlayan iletişim stratejilerinin bir bileşeni olabilir. James Grunig’e göre halkla ilişkilerin tarihinde baskıcı hükümetlerin, baskıcı kuruluşların ve sosyal açıdan sorumsuz şirketlerin uygulamaları yer aldığı gibi köleliği ortadan kaldıran, kadınlar ve azınlıklar üzerindeki baskıyı azaltan ve milyonlarca insanın sağlık ve güvenliğini iyileştiren büyük sosyal reform hareketlerinde de halkla ilişkilerden yararlanan pratiklerden söz edilebilir. (Grunig, 1994). Erica Ciszek’de aktivizm ile halkla ilişkiler arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında aktivistlerin en az 100 yıldır halkla ilişkiler uyguladıklarını dile getirerek aktivistler tarafından kullanılan yöntemlerin pek çoğunun halkla ilişkiler yöntemleri olduğunu, motivasyonlarının ise halkla ilişkiler stratejileri olarak görülebileceğini öne sürmektedir. Ciszek, Smith’e (2005) atıfla aktivizmi genel olarak bir grup insanın sorunlu buldukları politikaları, uygulamaları ya da koşulları değiştirmek için kuruluşlar ya da diğer kurumlar üzerinde baskı kurdukları bir süreci olduğuna değinerek, aktivist örgütlerin sosyal normları, yerleşik uygulamaları, politikaları veya belirli sosyal grupların hakimiyetiyle ilgili farkındalık yaratmaya, tutumları değiştirmeye ve belirli eylemleri teşvik etmeye veya caydırmaya çalıştıklarını dile getirmektedir (Ciszek, 2014), Jaques’e göre sosyal ve toplumsal aktivizm on dokuzuncu yüzyılın ortalarında köleliğe ve çocuk işçiliğine karşı etkili kampanyalar yürütmüş, kadınların oy hakkı ve içki yasağı, feminizm ve savaş karşıtı hareket, toprak hakları ve ırksal eşitlik AIDS, küreselleşme ve çevre ile ilgili eylemler gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte toplumsal aktivizm, sorun yönetiminin 1970’lerin sonunda bir

kurumsal iş disiplini olarak doğmasından önce gelişmiş, yaklaşık otuz yıl sonra bu iki kavram birbirlerine yakınlaşmaya başlamıştır. (Jaques, 2006). Jaques'in dile getirdiği gibi kurumlar açısından aktivizm genellikle halkla ilişkilerin bir uygulama alanı olan sorun yönetimi bağlamında değerlendirilmekle birlikte, toplumsal aktivizm ve toplumsal sorunlara odaklanan halkla ilişkiler tarihine ilişkin örnekler çok daha geriye gitmektedir. Türkiye'de de eğitim, nüfus planlaması (Balta Peltekoğlu ve Saydam, 2008) kadına yönelik şiddet (Balta Peltekoğlu ve Tozlu, 2017), toplumsal cinsiyet eşitliği (Balta Peltekoğlu ve Akbayır 2019) gibi toplumsal sorunlar konusunda farkındalık yaratılmasına yönelik (Balta Peltekoğlu ve Demir Askeroğlu, 2022) halkla ilişkiler uygulamalarının yer aldığı çalışmalardan söz edilebilir. Çünkü halkla ilişkiler sadece işletmelere özgü bir iletişim stratejisini değil, toplumsal konulara dair pratikleri de kapsar (Balta Peltekoğlu, 2022). Bu yaklaşımla kamu politikalarını etkilemeye yönelik halkla ilişkiler stratejilerinin bir bileşeni rolünü üstlenen aktivizm ve aktivist eylemlerin de, halkla ilişkiler yöntemlerinden yararlandığı söylenebilir.

Kadınlar aktivist eylemlerin bazen lokomotif, bazen de hak elde etmek için aktivist eylemlerin kaynağı olmuşlardır. Aktivizm ve kadın konusunun iletişim ve halkla ilişkiler alanında kapladığı alanı görmek ve söz konusu etkileşimle ilgili değerlendirme yapabilmek ise bu konudaki çalışmaların sayısal analizinin yapılmasıyla olanaklıdır. Bu yaklaşımla çalışma, iletişim ve Halkla İlişkiler yazınında aktivizm ve kadın kavramlarının birlikte yer aldığı çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılmasına odaklanmaktadır.

ACTIVISM VE WOMAN KAVRAMI ÜZERİNE BİR ALANYAZIN TARAMASI

Araştırmanın Amaç, Yöntem ve Sınırlılıkları

Araştırmanın amacı "aktivizm ve kadın" konusunun iletişim ve halkla ilişkiler yazınının gündemine ne ölçüde taşındığını anlamaktır. Bu nedenle araştırma, (WOS) veri tabanında taranan iletişim ve halkla ilişkiler literatüründe yer alan, kadın ve aktivizm konusunun birlikte ele alındığı çalışmaların, nicel veriler ile sayısal ölçüm göstergeleri bağlamında analiz edilmesine odaklanmaktadır. Araştırma "kadın ve aktivizm"i ele alan çalışmaların konuları, yöntemleri, ülke ve yazar-ortak yazar sayıları gibi sorulara yanıt aramaktadır.

Araştırma nicel veriler ve nümerik ölçüm göstergeleri ile yapılan bibliyometrik analiz yöntemiyle yapılmıştır. İstatistiksel analiz yöntemlerinden biri olan 'Bibliyometri' kavramı ilk kez 1969 yılında Alan Pritchard tarafından kullanılan bir kavram olarak bilinmektedir. Ancak bu tarihten önce 1922 yılında İngiliz kütüphaneci E. Wyndham Hulme tarafından "istatistiksel bibliyografya" olarak isimlendirildiği görülmektedir (Diodato, 1994, akt. Jayroe).

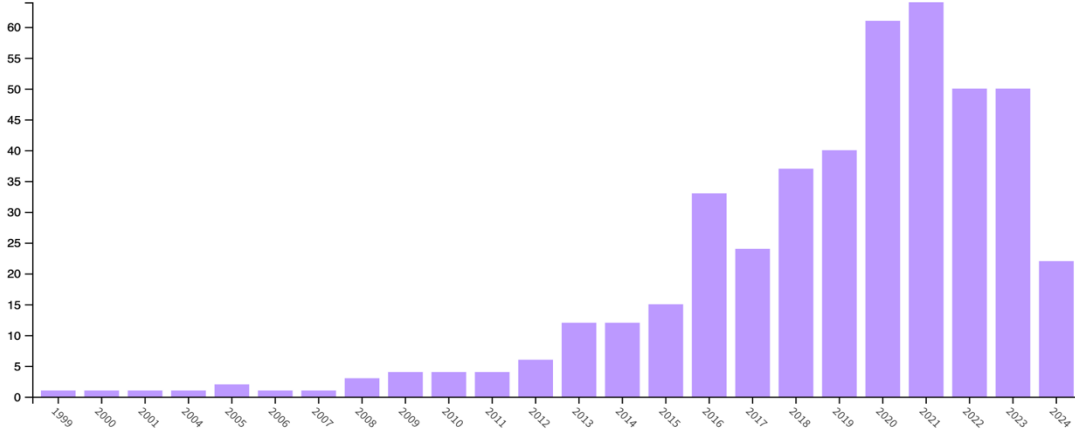
Kaynak belgeleri inceleyen Bibliyometrik çalışmalar, makaleler, kitaplar, raporlar ve diğer kaynakları istatistiksel olarak analiz eder. Günümüzde bibliyometrik analizler, yazarlar, atıflar, yöntemler, başlıklar ve/veya anahtar sözcükler gibi kavramlar arası ilişki ve bağlantıları ortaya çıkarmak amaçlı kullanılmaktadır.

Alanyazında farklı bibliyometrik analiz araçları kullanılmaktadır. Bu çalışmada VOSviewer programı tercih edilmiştir. Vosviewer görselleştirme, haritalama ve çok boyutlu analizine ve veri setlerinin derinlemesine analizine olanak sağlamaktadır. WOS'da yer alan çalışmaların akademik kriterlere uygun olması ve ileri düzey veri analizi sağlaması nedeniyle çalışmada veriler Web of Science veri tabanından çekilmiştir. WOS farklı disiplinlerde yayın yapan bilimsel dergilerin etki gücünü, yayınlanan makalelerin aldığı atıf sayısını gösteren ve ayrıca yazarların makaleleri ve makalelerin kaynakçalarını listeleyen bibliyografik bir veri tabanıdır. Web of Science fen bilimleri, sosyal bilimler, sanat ve insani bilimleri konu alan dergileri ve konferans bildirilerini düzenli olarak tarayarak araştırma alanlarıyla ilgili ve prestijli yayınlara ulaşma olanağı sunmaktadır. Yayın üreten araştırmacıların çalışmalarındaki referans bilgilerini ve konu ilişkilerini kullanarak birbiriyle ilgili tüm kayıtlara erişim linkleri de verilmektedir (Uludağ Üniversite Kütüphanesi, 2019). Bununla birlikte çalışmanın yalnızca WOS veri tabanından alınan veriler ile yapılması araştırmanın kısıtı olarak ifade edilmelidir.

Araştırmanın Verileri ve Analizi

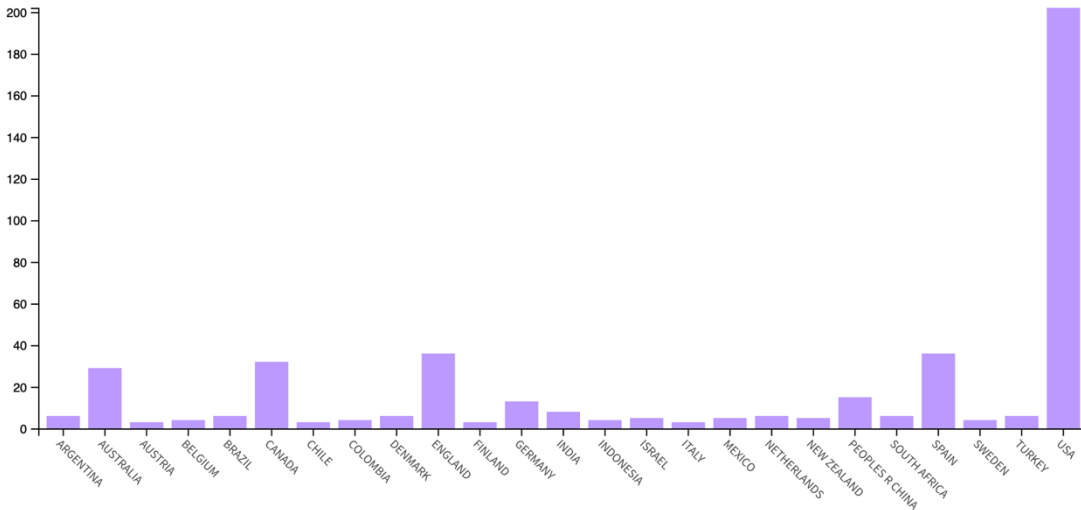
Araştırma Web Of Science verileri ile 1999-2024 tarihleri arasında iletişim kategorisinde yapılan yayınlar bağlamında 28 Mart 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz, iletişim kategorisi ile veri tabanında onun alt kategorisinde bulunan ve başlığında halkla ilişkiler olan yayınları kapsamaktadır. Activism ve woman sözcüklerinin birlikte yer aldığı çalışmalarla ilgili olarak yapılan analiz sonucunda, tüm alanlarda (all fields/ tüm alanlar-

topic, title, author, publication title-) toplam 6448 çalışmanın yer aldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmaların 446'sı iletişim (communication) kategorisindedir. 8 halkla ilişkiler dergisinde ise toplam 15 yayın bulunmaktadır. İletişim kategorisinde bulunan çalışmaların ülkelere göre dağılımı ise 200 Amerika Birleşik Devletleri, 36 çalışma İngiltere, 36 İspanya, 32 Kanada, 29 Avusturalya olarak sıralanmaktadır. 446 çalışmanın 421'inin dili ise İngilizcedir.

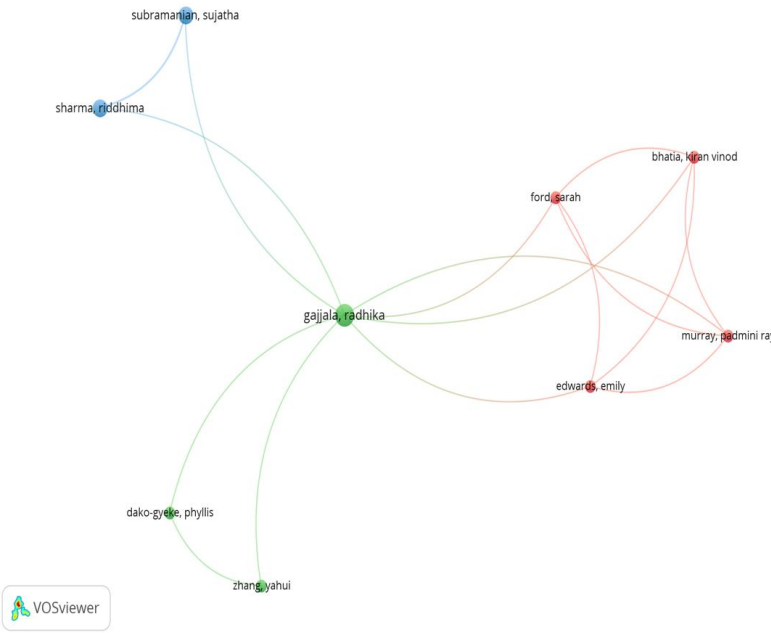
Grafik 1: Communication Kategorisinde Yer Alan Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

WOS veri tabanında Communication kategorisinde yer alan ve halkla ilişkileri de içeren dergilerde yayımlanan ilk yayının 1999 yılında (1 yayın), en çok sayıda yayının 2021 yılında (64 yayın) yapıldığı görülmektedir. 2024 yılında ise 1 Ocak 2024 tarihi ile verilere ulaşılan 28 Mart 2024 tarihine kadar 19 çalışmanın yayınlandığı görülmüştür.

Grafik 2: Communication Kategorisinde Yer Alan Yayınların Makalelerin Ülkelere Göre Dağılımı

Communication ve PR dergilerinde yer alan toplam makale sayısının ülkelere göre dağılımında en çok sayıda yayının Amerika Birleşik Devletler'i kaynaklı olduğu (202) görülmektedir. İngiltere 36, İspanya 36, Kanada 32, Avustralya kaynaklı ise 29 yayın yapıldığı görülmektedir.

Şekil 1: Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Bağları

Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)

Atıf ağlarını tespit etmek üzere en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri ile yazar atıf analizine dair

ağ haritası çıkarılmıştır. Birbiriyle bağlantılı olduğu görülen 695 birim üzerinden yapılan

analizde toplamda, 518 bağlantı tespit edilmiştir. En az 1 atıf almış olmak kriteri ile seçilen ve aralarında bağlantı bulunan 202 birim eser ile yapılan analize göre 18 küme, 495 bağlantı ve 513 toplam bağlantı gücü (bağlantı gücü, pozitif bir sayısal değer ile ifade edilir, öğelerin

birbiriyle olan ilişkisinin gücünü göstermektedir) elde edilmiştir. En fazla atıf alan yazarlar, Clark-Rosmary, 201 atıf, Jakson, Sarah J 124 atıf, Raun-Tobias 118 atıf ve Antunovic-Dunja 96 atıf almış olduğu görülmektedir. Bu dört yazar, toplam bağlantı gücü açısından da ilk dörtte yer almaktadır.

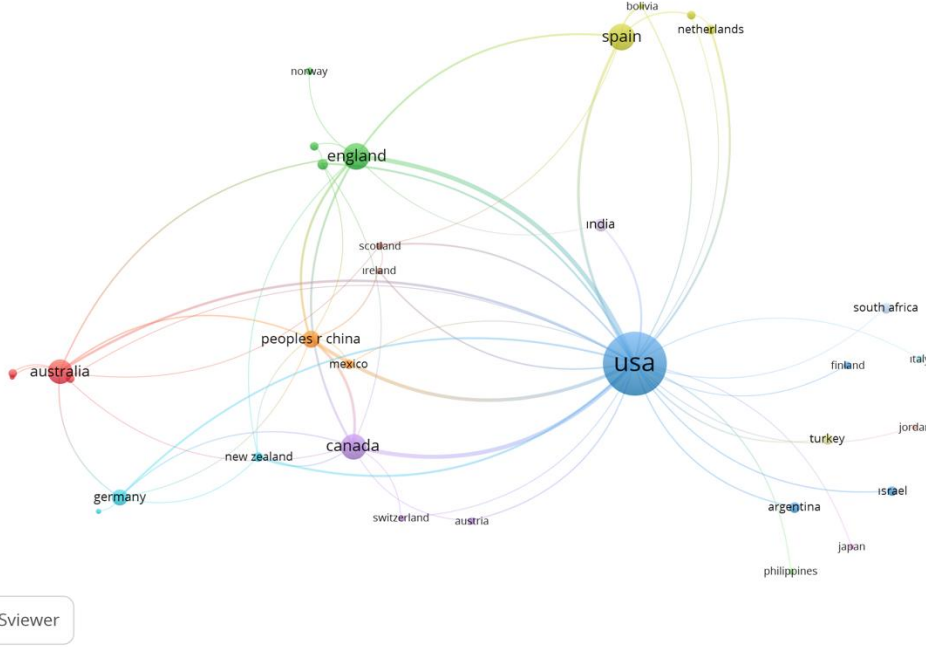

Şekil 2: Yazarların Atıf Bağları

Ülkelerin Atıf Analizi (Citation of Countries)

Yayınların menşei ülkelerine göre aldıkları atıflara dair ağ haritası oluşturmak üzere bir ülke tarafından en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması kriteri kapsamında aralarında ilişki bulunan 33 gözlem birimi (bir başka

deyişle 51 ülke arasında atıf bağlantısı olan 33 ülke) üzerinden analiz yapılmıştır. 17 küme, 61 bağlantı ve 209 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla atıf alan ülkeler ABD (2020 atıf), Kanada (305 atıf), İngiltere (298 atıf), İspanya (190 atıf) ve Çin (234 atıf) olmuştur. Toplam bağlantı gücü açısından bu ülkeler ilk üçte yer almaktadır. Eser sayısı olarak ise sıralama ABD (199 yayın), İspanya (36 yayın), İngiltere (35 yayın), Kanada (32 yayın) Avusturalya (29 yayın) şeklindedir.

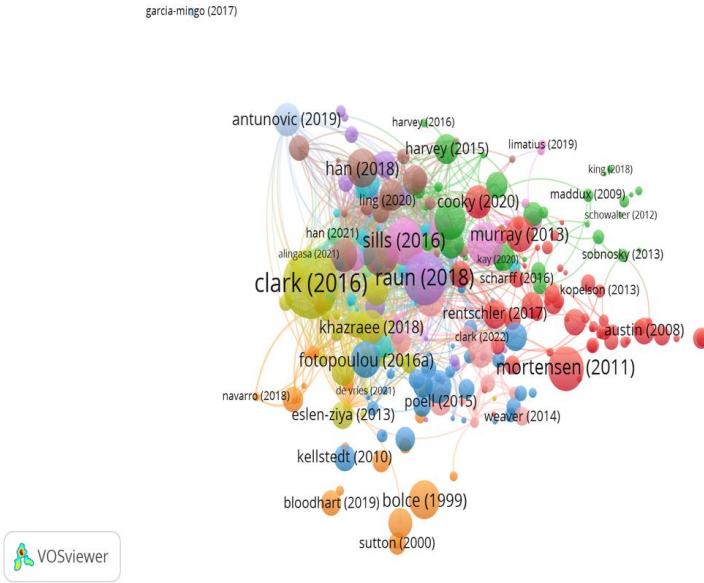

Şekil 3: Ülkelerin Atıf Bağları

Kurumların Atıf Analizi (Citation of Organizations)

Kurumlar arası atıflara dair ağ haritası oluşturmak üzere bir kurum tarafından en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması kriteri kapsamında aralarında ilişki bulunan 309 gözlem birimi üzerinden analiz yapılmıştır. En az 1 atıf almış olmak kriteri ile seçilen ve aralarında bağlantı bulunan 163 birim eser ile yapılan analize göre 23 küme, 315 bağlantı ve 329 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir.

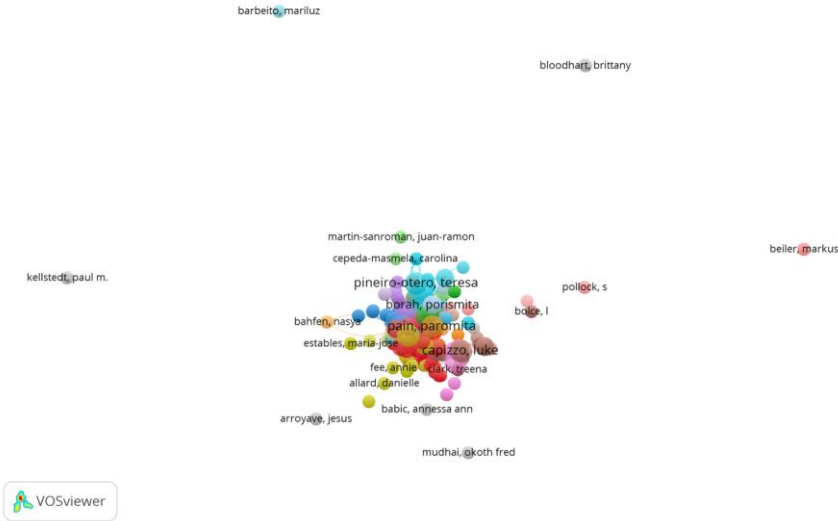
Penn State University (8 eser), York University (7 eser), The University of Texas at Austin (6), Minnesota University (6) ve Maryland University (6) eserle temsil edilirken en fazla atıf alan yayınların kurumları University of Pennsylvania (212 eser), University of Northeastern (124 eser), University of Roskilde (118 atıf) ve University of Copenhagen (111 atıf)'dır.

Şekil 6: Eserlerin Bibliyometrik Eşleşme Bağları

Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

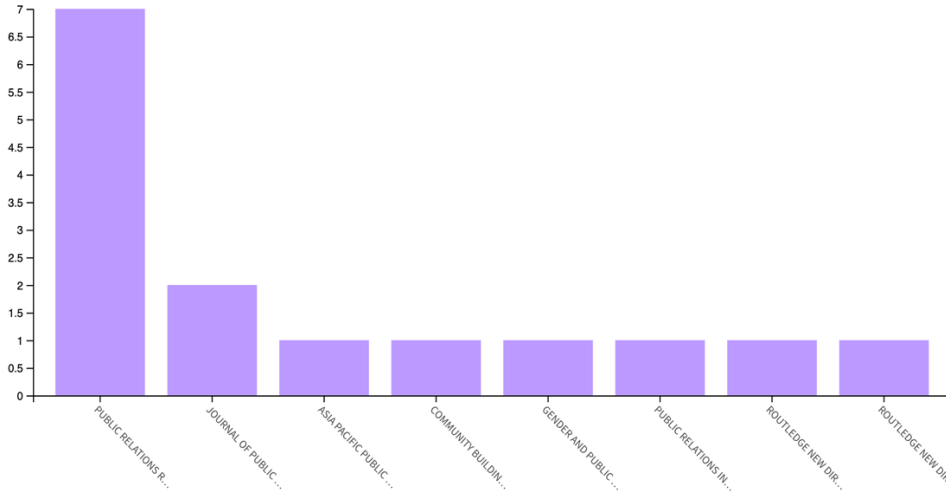
En az 1 eser yayınlamış ve 1 atıf almış olmak kriteri ile seçilen ve aralarında bağlantı bulunan 518 birim ile yapılan analize göre 495 gözlem biriminden 24 küme, 17043 bağlantı ve 54254 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşme olan yazarlar 201 alıntı ile Clark, Rosemarry (251 bağlantı gücü), 124 alıntı ile Jackson Sarah J. (346 bağlantı gücü), 118 alıntı ile Raun, Tabias (35 bağlantı gücü), Antunovic, Dunja 96 (366 bağlantı gücü) olduğu görülmektedir.

Şekil 7 :Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

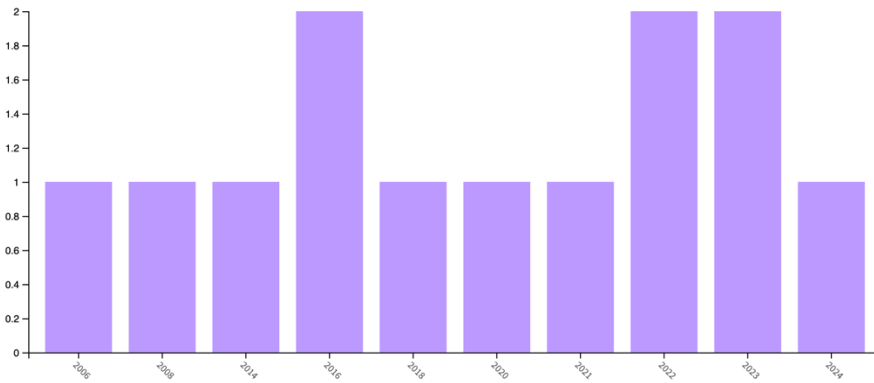
Public Relations Alt Kategorisinde Yer Alan Yayınların Analizi

WOS veri tabanında iletişim kategorisi başlığı altında yer alan ve adında Halkla İlişkiler bulunan yayınların bibliyometrik analiziyle ise dergilerin dağılımı, dergilerde yer alan yayınların yıllara göre dağılımı, ülkelere ve yayın türlerine göre dağılımı aşağıdaki grafiklerde yer almaktadır.

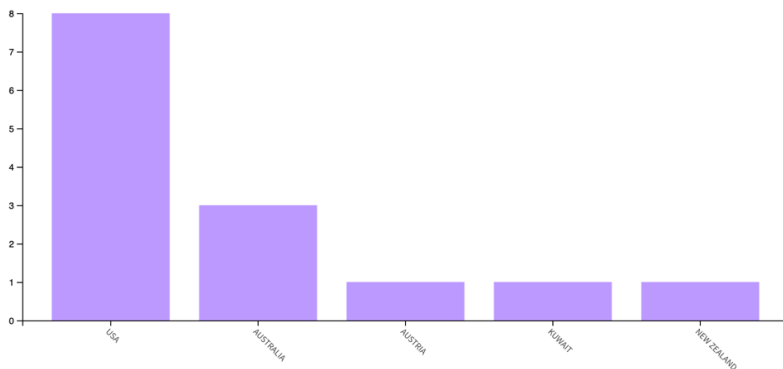
Grafik 5: Public Relations Alt Kategorisinde Yer Alan Yayınların Dağılımı

Adında Public Relations olan yayınlarda activism ve woman sözcüklerinin birlikte yer aldığı çalışmaların dağılımı, Public Relations Review 7, Journal of Public Relations Research 2, Asia Pacific Public Relations Journal 1, Community Building and Early Public Relations 1, Gender and Public Relations Critical Perspectives on Voice Image and Identity 1, Public Relations Inquiry 1, Routledge New Directions in Pr Communication Research 1, Routledge New Directions in Public Relations and Communication Research 1 olarak görülmektedir.

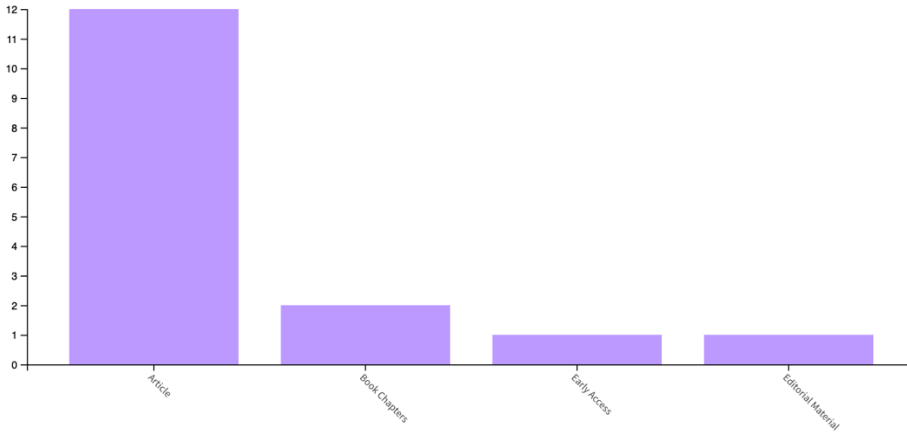
Grafik 6: Public Relations Alt Kategorisinde Yer Alan Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Adında Public Relations geçen yayınlarda yer alan çalışmaların yıllara göre dağılımlarına bakıldığında ilk yayının 2006 yılında yapıldığı görülmektedir.

Grafik 7: Public Relations Alt Kategorisinde Yer Alan Yayınların Ülkelere Göre Dağılımı

Yazarların ülkelere göre dağılımı USA 8, Australia 3, Austria 1, Kuwait 1 ve New Zealand 1 olarak görülmektedir.

Grafik 8: Public Relations Alt Kategorisinde Yer Alan Yayınların Yayın Türüne Göre Dağılımları

Public Relations alt kategorisinde yer alan çalışmaların yayın türlerine göre dağılımı, article 12, Book Chapters 2, Early Access 1, Editorial Material 1 olarak görülmektedir.

Public relations kategorisinde yer alan makalelerin tamamının dili İngilizcedir.

Yapılan araştırmada elde edilen verilere göre; WOS veri tabanında 1999-2024 tarihleri arasında activism ve woman (aktivizm ve kadın) sözcüklerinin birlikte yer aldığı toplam makale sayısı 6448'dir. Communication ve public relations (iletişim ve halkla ilişkiler) kategorilerinde ise toplam 446 çalışma gerçekleştirilmiştir. Bir başka deyişle iletişim ve halkla ilişkiler kapsamında yapılan (aktivizm ve kadın sözcüklerinin birlikte yer aldığı) yayın sayısının toplam yayın sayısına oranı % 6.92'dir. Kadın ve activism sözcüklerinin birlikte kullanıldığı iletişim kategorisinde yer alan yayınların sayısal dağılımına bakıldığında ise en çok sayıda yayının Amerika Birleşik Devletler'i (202), İngiltere 36, İspanya 36, Kanada 32, Avustralya 29 kaynaklı olduğu görülmektedir. Araştırmanın kapsadığı 25 yıllık zaman diliminde (1999-2024) 8 halkla ilişkiler dergisinde yapılan 15 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmalarda en fazla sayıda atıf alan ülkeler ise ABD (2020 atıf), Kanada (305 atıf), İngiltere (298 atıf), Çin (234 atıf) ve İspanya (190 atıf)'dır. Anahtar sözcükler bağlamında 73 tekrar ile Feminism, 59 tekrar Social Media, 51 tekrar Activism, 31 tekrar ile Twitter ve Gender kelimelerin öne çıktığı görülürken, Public Relations 11 ve Journalism 10 tekrar olduğu görülmektedir. Toplam bağlantı gücü açısından en güçlü ifadelerin feminism (249), social media (211), activism (148) olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Dil Kurumunda etkinsilik olarak karşılık bulan activism Sriramesh ve Vercic'e göre siyasi sistem ve gelişmişlik düzeyi ile ilişkilidir. Çünkü activism sadece çoğulcu siyasal sistemlerde tolere edilebilir. Bu yaklaşımla çoğulcu demokrasilerin aktivizme alan açtığı, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin ise diğer toplumsal sorunlarla ilgili farkındalığın yüksek olmasına katkı sağladığı söylenebilir. Toplumsal gelişim sürecinde kadın sorunlarının çözümüne odaklanan aktivizmden söz edilebileceği gibi, aktivist kadınların öncü olduğu örneklerden de söz edilebilmektedir. Activism tarihine halkla ilişkiler ve iletişim perspektifinden bakıldığında activism ile iletişim ve halkla ilişkilerin yakınlaştığı, aktivist eylemlerin bir yandan iletişim işlevi üstlendiği diğer taraftan halkla ilişkiler yöntemlerinden yararlandığı söylenebilir. Bu nedenle activism ve kadın konusunun iletişim disiplini içinde ne oranda yer bulduğu önemlidir.

Bibliyometrik analiz bir çalışma alanının sayısal verilerle analizine olanak sağlar, bir konunun akademik çalışmalarda kapladığı yere ilişkin sayısal veriler sunar, konuya olan akademik ilginin durumunu ortaya koyar. Bu bağlamda çalışmada, activism ve kadın (activism ve woman) sözcüklerini kapsayan yayınların nicel analizinin yapılmıştır. Activism ve kadın sözcüklerinin birlikte kullanıldığı çalışmaların WOS veri tabanında 1999 yılına geri gittiği toplam makale sayısının 6448 ile sınırlı olduğu ve 446 çalışmanın iletişim ve halkla ilişkiler kategorilerinde yapıldığı görülmektedir. Yayınların sayısal dağılımına bakıldığında ise en çok sayıda yayının Amerika Birleşik Devletler'i kaynaklı olduğu (202) görülmektedir. İngiltere 36, İspanya 36, Kanada 32, Avustralya kaynaklı ise 29 yayın yapılmıştır.

WOS veri tabanında 8 halkla ilişkiler dergisinde toplam 15 çalışmaya ulaşılmış olması ise; araştırmanın kapsadığı 25 yıllık zaman dilimi (1999-2024), aktivizmin iletişim yönetimi/PR ilişkisiyle birlikte düşünüldüğünde halkla ilişkiler yazınında activism ve kadın konusunun ele alındığı çalışmaların sayısının yeterli düzeyde olmadığı biçiminde yorumlanabilir. Kadın ve aktivizmin birlikte ele alındığı çalışmaların sayısal çoğunluğunun sosyo-

ekonomik olarak daha gelişmiş olduğu ülkelerde çalışılmış olması da elde edilen dikkati çeken bir başka bulgudur. Bununla birlikte gelişmekte olan ve kadın sorunlarının daha yoğun yaşandığı ülkelerde, iletişim ve halkla ilişkiler alanında kadın ve aktivizm konusunu ele alan çalışma sayılarının düşük olması ise, çalışmanın ulaştığı diğer bulgudur. Söz konusu bulgu Sriramesh ve Vercic'in aktivizm siyasi sistem ve gelişmişlik düzeyi ile ilişkili olduğu tespitleriyle örtüşür niteliktedir.

Gerçekleştirilen analiz ile bu alanda yapılan çalışmalarda en fazla atıf alan ülkeler ABD (2020 atıf), Kanada (305 atıf), İngiltere (298 atıf), Çin (234 atıf) ve İspanya (190 atıf) aldığı görülmektedir. Bu sonuç ile atıf yapılan yayınların ülke dağılımlarına göre de en yüksek oranda USA'da yazıldığı görülmektedir. Anahtar sözcüklere bakıldığında 73 tekrar ile Feminism, 59 tekrar Social Media, 51 tekrar Activism, 31 tekrar ile Twitter ve Gender kelimelerin öne çıktığı görülürken, Public Relations 11 ve Journalism 10 tekrar olduğu görülmektedir. Toplam bağlantı gücü açısından en güçlü ifadeler feminism (249), social media (211), activism (148) olduğu görülmektedir. Kadın çalışmaları ile ilişkilendirilen bir kavram olarak feminizm en çok kullanılan anahtar sözcük olurken, sosyal medyanın ikinci en çok tekrarlanan anahtar sözcük olduğu görülmektedir. Bu durum sosyal medyanın özellikleri bağlamında açıklanabileceği gibi sosyal medyanın akademinin ilgi alanında olmasıyla da ilişkilendirilebilir.

Aktivizm ve kadın konusunda yapılan çalışmaların iletişim ve halkla ilişkiler literatürü bağlamında analizine odaklanan araştırmada elde edilen veriler ışığında; aktivizm ile halkla ilişkiler arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmaların, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek ülkeler açısından daha çok yer bulduğu görülmüştür. Oysa halkla ilişkiler ve aktivizm ilişkisinin kadın haklarına yönelik sorunların çözümünde bir fırsat olarak değerlendirilebileceği, bu nedenle de özellikle kadın hakları konusunda sorunların dikkat çekici düzeyde olduğu ülkelerde halkla ilişkilerin kadın hakları ve aktivizm ilişkisinde farkındalık yaratmak, sorunlara çözüm üretmek, kamu politikalarına katkı sunmak açısından etkili bir aktör olabileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Alexander, Hâkim Raymond P., ve T. Karamustafaoğlu. (1968). "Amerika'da Zencilerin Başkaldırısı". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25, s.3 https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001208.

Balta Peltekoğlu, F., & Tozlu, E. (2017). Halkla İlişkiler ve Gönüllülük Ekseninde Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri Ve Bin Yıl Kalkınma Hedefleri. Selçuk İletişim, 10(1), 5-31. <https://doi.org/10.18094/josc.309841>

Balta Peltekoğlu, F. (2022). Halkla İlişkiler Nedir? Beta Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.

Peltekoğlu, F. B., & Saydam, A. (2008). Sektörün Penceresinden Halkla İlişkiler, Propedia Yayıncılık: İstanbul.

Balta Peltekoğlu, F., & Akbayır, Z. (2019). Davranışsal içgörü ve halkla ilişkilerin kesişim noktası: çocuk gelin sorunda medyada farkındalık ve davranışsal halkla ilişkiler. Erciyes İletişim Dergisi, 6(2), 827-844.

Balta Peltekoğlu ve Demir Askeroğlu, E. (2022). Toplumsal Farkındalık ve Etkileşim Ekseninde Sosyal Medya: 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Karşı Uluslararası Mücadele Günü, A'dan Z'ye İletişim Çalışmaları -8. İksad Yayınevi:Ankara.

Ciszek, E.L., (2015). Bridging the gap: Mapping the relationship between activism and public relations, Public Relations Review, Volume 41, Issue 4, 2015, Pages 447-455, ISSN 0363-8111, <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2015.05.016>.

Euro News, 2022. <https://tr.euronews.com/2022/03/31/erkeklerden-fiziksel-veya-cinsel-siddet-goren-kad-nlar-n-oran-avrupa-ve-oecd-nin-lideri-tu>.

Grunig, J.E. (1994). World View, Ethics, and the Two-Way Symmetrical Model of Public Relations. In: Armbricht, W., Zabel, U. (eds) Normative Aspekte der Public Relations. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-322-97043-5_4.

Hançerlioğlu, O. (1982). Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitabevi:İstanbul.

Jaques T. (2006). Activist "rules" and the convergence with issue management

Journal of Communication Management Vol. 10 No. 4, pp. 407-420 qEmeraldGroupPublishingLimited 1363-254X DOI 10.1108/13632540610714836

Jayroe T., (2017). Bibliometrics For Dummies, University Of Denver, <http://Tefkos.Comminfo.Rutgers.Edu/Courses/E530/Readings/Jayroe, 05/10/2017>.

- Kuiper, K., (2024). Britannica . <https://www.britannica.com/biography/Emily-Davison>.
- Rudawnet, (2023). <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/2511202313>. Erişim Tarihi:02.06.2024.
- Social justice activists, (2024). <https://www.hilbert.edu/social-justice-activists/frederick-douglass>. Erişim Tarihi: 05.05.2024.
- TDK Sözlükleri, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 14.04.2024.
- Türkçe Sözlük, (1969). 5. Baskı, TDK yayınları.
- Türkiye Raporu, 2022. <https://turkiyeraporu.com/arastirma/kadina-yonelik-siddette-dunya-liderligi-11275/>. Erişim Tarihi: 20.05.2024.
- Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, 2024, 2023 Yılı Kadın Cinayetleri Verileri Raporu, <https://www.tkdf.org.tr/bizden-haberler/2023-yili-kadin-cinayetleri-verileri-raporu>.
- TUİK, İstatistiklerle Kadın, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675>. Erişim Tarihi: 12.04.2024.
- Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi 2019, <https://uludag.edu.tr/kutuphane/konu/view?id=4795#:~:text=Hakkında%3A,listeleyen%20bibliyografik%20bir%20veri%20tabanıdır>. Erişim Tarihi: 22.04.2024.
- Yılmaz Sert, N. (2012). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Aktivizm ilişkisinin Araştırılması: Türkiye’de özel Sektör, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Aktivizm ilintisi, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora tezi.